

PATRIK OURŽEDNJK

Ad acta

Prevod sa češkog
Marija Ilić
Aleksandar Ilić

Beograd
2015.
DERETA

1

1. e4 e5 2. f4 exf4 3. Lc4 d6 4. Sf3 Lg4 5. 0-0 Dd7 6. d4 g5 7. c3
Sc6 8. Da4 Le7 9. b4 h5 10. b5 Sd8 11. Sbd2 Sh6 12. e5 Se6 13. La3
Sf5 14. d5 Seg7 15. Tfel Se3 16. Db3 Th6 17. exd6 cxd6 18. Se4
Lxf3 19. gxf3 g4 20. b6 a6 21. Le2 Sgf5 22. Db2 f6 23. c4 Kf7 24.
Tac1 Tg8 25. Kh1 h4 26. fxc4 Sg3+ 27. hxc3 hxc3+ 28. Kg1 Tgh8
29. Lf3 Dxc4

2

Bilo je leto, sunce se smejal, drveće je bogobojažljivo, mada uzaludno, lučilo kiseonik, u krošnjama su paničili vrapci, sa baroknih simsova padao je sasušen golubiji izmet, iz kanala se širio smrad. Viktor Dik je sedeo na klupi pred ulazom u park, grejao stare, od života umorne kosti, i spremao se da štapom tresne bubu koja se muvala okolo. *Carabus granulatus*, trčuljak. Dik je bio svestan da to mora da izvede lagano, da se ne bi ušinuo posle nekakvog nesmotrenog pokreta. Levicom je podupro štap otprilike na polovini i spremao se da raspali bubu desnicom, kada je pred njega stala mlada osoba ženskog pola u kratkoj suknji i majici sa širokim izrezom. Nije imala grudnjak, a lice joj je bilo rumeno od brzog hoda.

„Izvinite, kako da stignem do Akademije likovnih umetnosti?” Pod pazuhom je držala veliku zelenu mapu povezanu sivom trakom na šest strateških mesta.

Dik ju je odmerio. Kada je utvrdio da je lepa, nabacio je izraz ljubazne staračke mudrosti, naklonio glavu i rekao: „Molim?”, iako je jasno čuo svaku reč.

„Kako da stignem do Akademije likovnih umetnosti?”, ponovila je osoba.

„A šta ćete, gospojice, na Akademiji likovnih umetnosti?”, kazao je Dik bodro. „Već ste lepa kao upisana.”

Gospojica se nesigurno osmehnula.

Dik ju je zamišljeno posmatrao i pokušavao da se priseti dlačica na međunožju pokojne Aneške.

Gospođica je trenutak iščekivala, zatim je pokazala rukom i rekla: „Ovuda?”

„Koješta!” reče Dik. „Morate da se vratite na Ruzveltovu, skrenete levo a onda... samo trenutak... treća desno.”

„Mislila sam da je to negde ovde”, rekla je neodlučno gospođica.

Dik se predusretljivo iscerio. „Gospojice, stanujem ovde već pedeset i pet godina. Više ne hodam najbolje, ali sećanje me, hvala bogu, još služi.” Prstom je kucnuo dršku štapu. „Iz Ruzveltove levo i treća desno.”

„Pa, mnogo vam hvala”, rekla je gospođica i udaljila se u navedenom smeru.

Dik ju je neko vreme posmatrao, posle čega je skrenuo pogled i začepkrkao štapom po zemlji. Buba je otišla nekim svojim poslom.

Baš je mogla i da zadigne suknju, razmišljao je Dik. Samo na tren, šta bi joj falilo. Ovde ionako nema žive duše. Pokazala bi mi pičkicu a ja bih je posavetovao kako da stigne do Akademije. Možda ni ne nosi gaćice. Šta bi joj falilo. Treća desno. Tako joj i treba.

Nije da je Dik imao nešto protiv buba. U svoje vreme, u dubinama prošlog veka, čak je i napravio zbirku insekata i svake nedelje hodao po parkovima sa pincetom, krojačkim jastučetom sa špenadloma raznih veličina i bočicom mastila sa poklopcem na šrafljenje. Zbirka se uglavnom sastojala od trčuljaka i stržibuba.

Ni studentkinje likovnih umetnosti Diku nisu bile mrske. Smetali su mu ljudi uopšte. Istina, što su bili mlađi, to su ga više iritali, u skladu sa jednostavnim pravilom da će, što su bliže datumu rođenja, duže nagrđivati svet svojim prisustvom. Stari nisu bili ništa više apetitlih, ali imali su jednu olakšavajuću okolnost: neće se još dugo kurčiti. Dik nije imao iluzije: na jednog...

„Koga to vidim! Gospodin Dik! Ala nam je lepo vreme, šta kažete? A kako ste vi?”

Pored Dika je s mukom sela debela, rumena penzionerka sa maramom na glavi – to je u današnje vreme već bila retkost – i polupraznom, odnosno polupunom najlon kesom.

„Znate kako je, gospođo Prohaskova.” Dik se diskretno odmaknuo.

„Jeste čuli? Kažu da su gospođu Horakovu udarila kola.”

„Ma šta kažete! Je li – ozbiljno?”

„Ozbiljno ili ne, mrtva je od toga, mrtva da ne mož' biti mrtvija. Još se, kažu, dovukla do kuće, otvorila vrata i cap! ode na onaj svet. Nije mogla da diše, sirotica, a oči su joj bile širom otvorene.”

Dik nije imao iluzije: na jednog preminulog na svet su pristizala dva koma dva egzemplara nove žgadije.

„Oči počivših dodaju sjaj zvezdama.”

Rekao je.

„Priče Solomonove 125:8.”

Rekao je.

Dik je imao običaj da izgovara poslovice iz domaće radinosti koje je kitio prevarantskim, po pravilu tobože biblijskim izvorima. Odavno je već shvatio da se u Češkoj ponavljanje onoga što je neko već nekada rekao smatra za vrhunsko ispoljavanje inteligencije. Svojevremeno, u doba kada je skupljao bube po parkovima, naglašavao je da su izreke njegove („... kao što ja uvek kažem”) i jedina reakcija koju je ikada dobio bio je zbunjen osmeh. Jednom mu je palo na pamet da doda: „Knjiga o Ruti 4:6.” – i gle, pogledi unaokolo zasijaše, ženski pohvalno, muški zavidljivo. Od tada je to radio svaki put. „Noć je vijesnik jutra. Knjiga Levitska 2:10”, govorio je ustajući sa stolice i napuštajući zabavu u preduzeću. „Kopaj u pesku i naći ćeš sebe samoga. Knjiga propovednikova 17:5”, podsticao je koleginicu na poslu na koju se bio nameračio. „Otac gromkim glasom doziva, avaj, sin ga ne čuje. Gilgameš, pevanje treće”, tešio je komšiju koji se žalio na ponašanje pubertetskog potomka.

Ni ovog puta učinak nije izostao. Prohaskova je radosno zabrek-tala i pogledala Dika sa divljenjem u očima.

„Vi uvek tako umete sve da kažete”, ocenila je.

„Zaključite”, ispravila se.

„Upečatljivo”, precizirala je.

„Baš sam prekjuče o tome pričala sa Jarom”, dodala je.

„S mojim mužem, znate. Gospodin Dik uvek ume sve tako da kaže, kazali smo. A šta sve zna!”

„Da?”, upitao je Dik odsutno, ali nikako neljubazno. Zašto biti neprijatan prema gospođi Prohaskovoj? Bilo je dovoljno da je čovek pogleda.

„Jara je rekao da biste se dobro razumeli sa našim Tedijem. Sa sinom, znate. On je sada preduzetnik, iznajmljuje čamce kod Mosta revolucije. A šta sve zanimljivo zna! Uglavnom iz prošlosti, sve te raznorazne bitke i ratove i gde je šta bilo potpisano i tako to. Da nije preduzetnik, mirne duše bi mogao da bude učitelj istorije. Možda i u gimnaziji ili na fakultetu.”

Ka klupi se gegao još jedan starac. Na glavi je nosio beretku – danas je to već bila retkost – a u ruci je držao polupunu najlon kesu.

„Ala je lepo vreme!”, zacvrkutao je starac sa beretkom. „Pa, kako ide život?”

Dik se narogušio. Ako se ovako nastavi, njegova omiljena klupa će se pretvoriti u ogranak staračkog doma.

Starac sa beretkom se spustio pored Prohaskove, ona se primakla ka Diku, on se diskretno odmakao. Ovo je pravo arheološko nalazište, pomislio je ozlojeđeno.

„Jel’ znate? Gospođu Horakovu su udarila kola.”

„Evo baš sad pričamo o tome sa gospodinom Dikom. Jadna žena. Kažu da se još dovukla kući a oči su joj bile širom otvorene. Gospodin Dik je rekao da oči mrtvih dodaju sjaj zvezdama.”

„Hm”, rekao je starac sa beretkom.

Bez navođenja izvora replika nije vredela ni pet para.

3

Najgore su, dabome, bile pubertetlije. Nekada zvani *omladina*, na čelu našeg društva, koraćaće stopama svojih očeva, koji su dogurali do milosrdnog začelja. Zatim je, sa promenom režima, izraz *omladina* bio zamenjen manje obavezujućim i modernijim izrazom *mladi*, koji je bolje odgovarao novom dobu. „Da li navijate za mlade?” Ne! „Da li volite mlade?” Ne!! „Da li imate nešto protiv mladih?” *Jawohl!!!*

Kada je Dik još bio u osnovnoj školi, termin „mladić” označavao je derana koji bi vas iznenada tresnuo po glavi dok mirno silazite školskim stepenicama, ili bi vas hvatao za kožu na vratu kao zeca i pokušavao da iz vas istrese petaka koji ste ujutru eventualno dobili od mame za đevrek. Kada je Dik kasnije prešao u kategoriju mladića, visoko nad njim stajali su drugi, službeno stariji mladi, koji su ga treskali po glavi, dobacivali lolitama iz obližnje fabrike tekstila i veštim pokretom kažiprsta cedili bubuljice oko nosa. A kada se Dik, premda bez vlastitog truda, i sam uspešno osuo, tako je otupeo da se toga do danas sećao sa mešavinom odvratnosti i neverice: udario je mlade čak pesnicom po glavi i nabijao im palac u vrat dok su pored njega mirno silazili niz stepenice, dobacivao lolitama iz obližnje fabrike tekstila, nonšalantno cedio bubuljice kažiprstom, a u džepu na dupetu nosio masan češalj.

Pubertetlije! Adolescenti! Fuj i bljak! Taj teleći pogled! Te jednolike njuške! To stado ubeđeno u vlastitu izuzetnost! Ta glupost

koja je izvivala još iz dubina larvalne praistorije! Taj dinosauruski ego kome je dovoljno šapnuti: *Sieg Heil*, živeo komunizam ili *think different!*

A kada te analfabete konačno uspeju nešto da pojebu, čovek mora usred vrelog leta da zatvara prozore, tako silno žele da obaveste okolinu o svojoj orgazmičkoj pobedi.

4

Dikova klupica se nalazila na bezmalo seoskom trgu, ograničenom s jedne strane skromnom, ali baroknom crkvom, a s druge nekadašnjim konjušnicama, danas muzejom Endija Vorhola. Konjušnice su svojevremeno bile sastavni deo lovačkog zamka, danas Akademije likovnih umetnosti; za vreme minulog režima u njima se nalazio Muzej radničkog oslobodilačkog pokreta. Sama Akademija bila je skrivena iza prvog drvoreda parka, koji je činio takoreći četvrtinu gradske četvrti. Četvrt, koju su naseljavali pretežno starosedeoci, odlikovala se mirom, sve dragocenijim u novom milenijumu, kada se u Evropu trpao svakojaki prostak. Jedina spomena vredna mrlja na pastoralnom komšijskom duhu bilo je nekoliko stambenih zgrada koje su zaposle ciganske porodice. Cigani, takođe zvani Romi ili Ganci, pričali su čudnovato nerazumljivim jezikom, što je remetilo inače općenito miroljubiv životni stav građana neciganskog porekla, zvanih gadže i bledoliki; upad jezičke različitosti je kod njih izazivao neprijatan osećaj da je svet ili mnogo velik, ili mnogo mali.

Uz crkvu je sa strane parka prianjalo malo groblje, koje je začudo odolelo raščišćavačko-rušilačkom ushićenju komunizma i graditeljskom elanu ranog kapitalizma. Ne zadugo, širile su se glasine u kraju; nekakva kanadska firma ponudila se da na tom prostoru sagradi trospratnu zgradu sa terasom. Zdanje će počivati na

stubovima a groblje će ostati netaknuto, budući da je poštovanje predaka prirodan refleks kanadskih investitora. Na prvom i drugom spratu biće pozicioniran supermarket ili nadradnja, treći će biti kombinacija poslovnih prostora, cvečare i pogrebnih usluga. Na terasi će biti zasađene lipe i pajaseni, iz čijeg će hlada građani imati vidik na krov crkve, a biće kreiran i dečji kutak sa penjalica-ma i peskom, čime će se postići simbolična simbioza sa grobljem u prizemlju: igraj se, igraj, samo se ti igraj, svejedno ćeš umreti. Kanadani su se obavezali da zapušteno groblje obnove cakumpakum, zamene oštećene krstove i nadgrobne ploče novim i da uopšte na svaki mogući način izađu u susret pokojnim i za sada uspravnim Pražanima.

Na grobljanskom zidu bilo je nekoliko natpisa. Predvidljive misli (*M. voli J., Romane, poljubiš me u dupe* i *Ko ovo čita je volina*) dopunjavala su dva ambicioznija natpisa, jedan upitno kartezijanski (*Lida je kurva, David voli Lidu, da li je David kurvar?*), drugi oprezno optimističan (*Ako neko čita P. Verlenu, nek napiše ovde br. telefona ili imejl*).

S vremena na vreme je na trg hrupio neki turista željan avangarde i pop-arta, međutim, to se prilično retko događalo. Muzej je stajao po strani od uobičajenih turističkih trasa i samo je malo koji od posetilaca iz inostranstva bio upoznat sa činjenicom da je Endi Vorhol poreklom zapravo bio Čeh, u stvari, Slovak, što je isto, bar što se tiče Vorhola, koji je rođen u Pitsburgu. Uostalom, većina ljudi koji su negde dogurali u svetu bili su poreklom Česi: Sigmund Frojd, Medlin Olbrajt *et passim*. Slovačka, iako otcepljena, brojala je druge slavne Skoročehe, duše nežne u telu snažnom; Andrej Varhola bio je jedan od njih.

Četvrt je za mirno okruženje mogla da zahvali i postojanju parka. Nije bio pogodan za prostituciju, za preprodaju droga je bio predaleko od centra. Da nije bilo sve većeg broja ludaka koji su

se tu u ranim i predvečernjim časovima odavali aktivnosti zvanoj Džo-Ging, a koja je zamenila nekadašnju gimnastiku kraj otvorenog prozora sa pogledom na fabriku, samo je malo šta, pri letimičnom pogledu, svedočilo o tome da se i ovde okrenuo točak istorije.

Jedini očigledan dokaz istorijske evolucije nalazio se na veštački izdignutom prostranstvu u parku. Na mestu gde je nekada štrčao generalisimus Staljin, žrtva Dvadesetog kongresa KP SSSR, danas je stajalo gorostasno klatno, poslušno pokazujući, mehanički i simbolički, da vreme nikada ne staje. Tokom pretposlednje godine prošlog veka, medijski unapređene na poslednju, ispod klatna je privremeno bila postavljena svetlucava traka sa koje su curile sekunde koje su delile grad od tobožnjeg kraja veka. Između prvog januara i poslednjeg decembra 1999. tako je iz bivšeg spomenika generalisimusa Staljina kanulo 31 536 000 sekundi. Od tobožnjeg kraja veka kanulo ih je još 111 758 400, jedna nalik na drugu, sve podjednako prestravljene. Ali danas, prijatelji, danas već možemo govoriti o prošlom veku nepristrasno, sa distancom i hladne glave, sad kad je generalisimus zauzeo mesto uz bok Perikla, a atomska bomba se pridružila asirijskim ostragušama i drvenim topovima iz bitke kod Kresija u poglavlju o razvoju ratne tehnike. Nije da su sekunde novog veka curile inteligentnije, sačuvaj bože, ali možda, pomislio je tu i tamo Dik sa nadom, možda će baš taj novi vek biti i poslednji. Pa nije moguće da se ovaj eksperiment nastavi u nedogled. Kao nekadašnji pohadač fakulteta prirodnih i tehničkih nauka, a kasnije poznavalac života trčuljaka, Dik je znao da u prirodi postoje alternative. Možda će mravi uzeti reč. Ili meduze. To će biti džumbus. Za sada ništa nije svedočilo o tome, uprkos pokliču ekologa, otopljanju lednjaka i opadanju spermija u organizmima civilizovanih vrsta, ali sto godina je dugo doba, a hiljadu utoliko pre. Za sada ništa nije svedočilo o tome, stalno taj isti stari i poznati slivnik ratova, gladi, ubilačkih gnjida i bubuljičavih gnjidica, ali

meduze nisu tako glupe kako se čini, a njihova žudnja za moći je jednako strastvena, dovoljno je videti ih kako slasno i s jasnim ciljem gutaju sve što im dođe pred usta.

5

I gle, još jedan se gegao ka njima. Tip kao od brega odvaljen, puca od zdravlja, ona vrsta idiota koga se i bolesti klone. U ruci je držao najlon kesu.

„Kakva uživancija, a?“, doviknuo je razdragano.

„A, gospodin Krebs!“

Gospodin Krebs je stao ispred klupe. „I šta sad, penzioneri? Hoćete li napraviti mesto za mene, sad kad sam jedan od vas?“

Gospođa Prohaskova se pilepila uz Dika u nadi da će se gospodin Pražak – čovek sa beretkom – povući na drugu stranu i da će se ona tako naći između gospodina Dika i gospodina Krebsa. Gospodin Dik i gospodin Krebs bili su favoriti gospođe Prohaskove. Gospođa Prohaskova cenila je pre svega obrazovanje kod gospodina Dika, a gospodin Krebs je opet bio pravi veseljak.

Potez je uspeo. Gospodin Pražak je skoro pao sa klupe kada se između njega i gospođe Prohaskove spustio ogromni Krebs.

„To ti je život!“, rekao je gospodin Krebs. „Kupiš cediljku, curi! Popraviš je, ne cedi! Ha, ha!“

Lepo sam rekla, pomislila je ustreptalo gospođa Prohaskova.

I rekla: „Gospodine Krebs, vi samo sipate viceve, ali gospođu Horakovu su nam udarila kola.“

„Je li mrtva?“, upitao je obradovano gospodin Krebs.

„Još se kažu dovukla kući, a oči su joj bile širom otvorene. Kao zvezde, što reče gospodin Dik.“

„Kako, kao zvezde?”

„Još su se sijale. Pa to mora da je bio šok. Glava joj je bila skroz krvava.”

„Glavom zid ne možeš da probiješ, moraš prvo da ga potpišaš. Ho, ho!”

„Ajme, gospodine Krebs!”

BELEŠKA O PREVODIOCIMA

Marija Ilić (1971) je magistrirala na Katedri za engleski jezik Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Prevodilačkim radom bavi se više od dvadeset godina. Najviše iskustva ima u prevođenju dela iz oblasti umetnosti, humanističkih nauka i esejistike. Prevodila je i drame i dokumentarne filmove. Živi i radi u Češkoj.

Aleksandar Ilić (1945) je bohemista i profesor na Katedri za opštu književnost i teoriju književnosti Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Preveo je na srpski dela Jaroslava Hašeka, Jozefa Škvoretskog, Jaroslava Sajferta, Milana Kundere, Vaclava Havela i drugih. Autor je knjiga „Izgnana književnost” (2000), „Poetizam” (2000), „Na dobrovoljnom radu” (2000), „Kavez i slavuj” (2009) i „Od forme do strukture, ruski formalizam – češki strukturalizam” (2010).